

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФАРМАЦІЇ

«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

МАТЕРІАЛИ
XI міжнародної
науково-практичної
конференції

30 КВІТНЯ 2026 РОКУ
М. ХАРКІВ

УДК: 615.1:364.692:342.951:615:005.336

**ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ
ТА НЕІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

Котвіцька А. А., Волкова А.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Анотація. У статті представлено результати аналізу нормативно-правової бази, яка регулює реалізацію державної політики в охороні здоров'я, що спрямована на досягнення Цілей сталого розвитку. Доведено, що незважаючи на воєнний стан та соціально-економічні потрясіння в Україні ефективно впроваджуються важливі ініціативи, спрямовані на подолання неінфекційних та інфекційних захворювань, розвиток електронної системи охороні здоров'я, розширення програми реімбурсації ліків та медичних виробів, залучення аптечних закладів до первинного скринінгу різних патологій, протидію поширення антибіотикорезистентності, зміцнення епідеміологічного нагляду. Узагальнено основні напрями реалізації державної політики на шляху досягнення Цілей сталого розвитку з подолання проблем поширення неінфекційний та інфекційних захворювань, які мають важливе медико-соціальне значення.

Ключові слова: державна політика в охороні здоров'я, система охорони здоров'я, система фармацевтичного забезпечення населення, Цілі сталого розвитку

Abstract. The article presents the results of an analysis of the legal framework governing the implementation of state health care policy aimed at achieving the Sustainable Development Goals. It demonstrates that, despite the state of war and socio-economic upheavals in Ukraine, important initiatives are being effectively implemented to combat noncommunicable and communicable diseases, developing an electronic healthcare system, expanding the reimbursement program for medicines and medical devices, involving pharmacies in the primary screening of various pathologies, countering the spread of antibiotic resistance, and strengthening epidemiological surveillance. The main directions of state policy implementation toward achieving the Sustainable Development Goals in addressing the spread of non-communicable and

infectious diseases, which have significant medical and social implications, are summarized.

Keywords: public health policy, health care system, pharmaceutical provision system for the population, Sustainable Development Goals.

Вступ. Державна політика України у сфері охорони здоров'я (ОЗ) являє собою сукупність загальнодержавних рішень і зобов'язань, спрямованих на збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я населення, а також його соціального благополуччя. Така політика розглядається як основний елемент національної стабільності держави і формується через реалізацію комплексу правових, організаційних, економічних, соціальних, медико-фармацевтичних заходів [1, 2]. Для ефективного запровадження державної політики реформування сфери ОЗ та її важливої складової – системи фармацевтичного забезпечення населення (СФЗН) – необхідним є дотримання поетапного підходу, що передбачає ухвалення політичних і управлінських рішень з урахуванням міжнародних стандартів та рекомендацій, зокрема ВООЗ, особливостей практичної реалізації запланованих заходів, а також системну оцінку досягнутих результатів з метою подальшого вдосконалення політики [3-5]. В умовах сучасних глобальних загроз, зокрема пандемій, збройних конфліктів, демографічних змін та економічної нестабільності, саме сфера ОЗ набуває особливого значення ключового чинника стійкого розвитку держави та суспільства. Означене обумовило актуальність та теоретико-прикладне значення проведення досліджень.

Мета дослідження полягає в науковій оцінці ролі державної політики у напрямку подолання загрози з поширення інфекційних та неінфекційних захворювань у відповідності до Цілей сталого розвитку (ЦСР) .

Матеріали та методи. Предметом досліджень стали дані нормативно-правової бази, яка регулює питання впровадження стратегічних цілей та тактичних заходів у систему ОЗ у відповідності до ЦСР. Крім цього, було здійснено аналіз матеріалів ВООЗ, ООН, державних програм, що запроваджені у національну систему ОЗ, статистичної та звітної інформації МОЗ України та Національної служби охорони здоров'я (НСЗУ) за окресленою проблематикою. [6-18].

У дослідженнях застосовувалися методи теоретичних досліджень, а саме історичний, логічний, порівняльний, графічний, аналітичний, аналізу та синтезу тощо. В обробці матеріалу та оформленні результатів досліджень інструменти штучного інтелекту не застосовувалися.

Результати досліджень. За результатами проведених досліджень визначено, що метою ЦСР 3 «Міцне здоров'я і благополуччя» є створення світу, в якому кожна людина, незалежно від віку, статі, місця проживання, рівня доходу чи соціального статусу, матиме можливість зберігати і покращувати своє здоров'я, отримувати якісну, доступну та своєчасну медичну та фармацевтичну допомогу (ФД), а також бути захищеною від основних ризиків і загроз, що впливають на здоров'я та життя [6]. Слід зазначити, що ця мета охоплює як індивідуальний рівень (людина як суб'єкт права на здоров'я), так і суспільно-державний, де системи ОЗ мають бути: інклюзивними; соціально економічно доступними; орієнтованими на профілактику; здатними до реагування на надзвичайні ситуації (епідемії, війни, стихійні лиха). На нашу думку, досягнення вказаної мети передбачає комплексну трансформацію підходів до ОЗ: від лікувально орієнтованої моделі до моделі громадського здоров'я, профілактики та сталого розвитку, зокрема запровадження пацієнтоорієнтованого підходу [6, 7]. Основна увага в реалізації ЦСР 3 приділяється зниженню тягара неінфекційних захворювань (НІЗ) та інфекційних захворювань, які є провідними чинниками передчасної смертності, втрати працездатності й інвалідизації населення [6, 7].

За даними МОЗ України та Центру громадського здоров'я (ЦГЗ), НІЗ становлять ключову проблему громадського здоров'я в Україні, зумовлюючи понад 90 % усіх випадків смертності та значну частку інвалідності. Найбільш поширеними є серцево-судинні захворювання (понад 65 % випадків смертності), онкологічні хвороби (близько 13 %), цукровий діабет (понад 5 %), хронічні респіраторні патології (понад 5 %) [8, 9, 17]. Дані останніх років свідчать про стабільно високий рівень смертності в Україні від серцево-судинних захворювань, що перевищує середньоєвропейські показники. Епідеміологічні показники онкологічної захворюваності демонструють поступове щорічне зростання, особливо серед осіб старшого віку. Для епідеміології цукрового діабету властивим є поширення з-поміж молодших вікових груп і висока частка недіагностованих хворих [10]. Ця ситуація потребує перегляду профілактичних стратегій із впливом, перш за все, на поведінкові фактори ризику, зокрема – нездорове харчування, гіподинамія, надлишкова вага, шкідливі звички, на рівні громади [9, 11]. Так, оперативна ціль 3.4 ЦСР спрямована зменшити на одну третину рівень передчасної смертності від НІЗ до 2030 р. [6, 7]. Досягнення цієї цілі ґрунтується на системному запровадженні профілактичних заходів, підвищенні рівня доступності надання медичної і ФД населенню та розвитку послуг у напрямі психічного здоров'я.

Результати аналізу, систематизації та узагальнення змісту нормативно-правових актів (НПА) за проблематикою, що досліджується наведені у табл. 1. Визначено, що зазначена оперативна ціль виступає одним з ключових елементів для формування та реалізації державної політики України у подоланні НІЗ.

З метою її виконання в Україні було розроблено та запроваджено стратегію, програми й ініціативи, що охоплюють як медико-фармацевтичні, так і соціально економічні інструменти впливу. Так, Національний план заходів щодо НІЗ до 2030 р. є основним стратегічним НПА, що конкретизує зобов'язання України у боротьбі з НІЗ відповідно до ЦСР. Цей план побудовано на засадах міжсекторальної взаємодії, доказової медицини, пацієнтоорієнтованості та рівності доступу до послуг ОЗ [13].

Важливою складовою державної політики України у СФЗН є забезпечення соціально-економічної доступності основних лікарських засобів (ЛЗ) для пацієнтів з НІЗ. З цією метою Урядом було запроваджено Програму медичних гарантій (ПМГ), в межах якої реалізується механізм реімбурсації вартості ЛЗ та медичних виробів (МВ), за кошти державного бюджету [11].

Таблиця 1

Основні напрями реалізації операційної ЦСР 3.4 для подолання НІЗ в Україні

Напрямок реалізації	Зміст заходів	Очікувані результати
Національний план заходів до 2030 року	● підвищення рівня поінформованості та обізнаності населення з питань профілактики НІЗ ● зменшення впливу факторів ризику НІЗ на здоров'я населення ● організація надання медичної допомоги ● моніторинг ефективності виконання Національного плану заходів	● зниження показників поширеності НІЗ; ● формування здорового способу життя
Урядова програма «Доступні ліки»	● реімбурсація вартості ЛЗ та МВ для пацієнтів із НІЗ	● підвищення рівня доступу та соціально-економічної доступності до ФД
Електронна система ОЗ (eHealth)	● запровадження електронних рецептів, направлень, облік стану пацієнтів; ● моніторинг якості надання медичних та фармацевтичних послуг	● прозорість системи; ● пацієнтоорієнтований підхід до надання медичної і ФД
Скринінги та первинна медична допомога	● рутинні обстеження: артеріальний тиск, рівень глюкози, холестерину; ● раннє виявлення НІЗ на рівні сімейного лікаря	● зменшення передчасної смертності ● своєчасне виявлення захворювань
Інформаційно-освітні кампанії	● комунікаційні кампанії ЦГЗ та закладів охорони здоров'я, закладів вищої освіти щодо профілактики НІЗ та здорового способу життя	● підвищення рівня обізнаності населення у питаннях здоров'я

За офіційними даними НСЗУ, станом на 2025 р. у реалізації урядової програми «Доступні ліки» беруть участь понад 14 тисяч аптечних закладів (АЗ) по всій території України. Щомісячно відпускаються близько 1,7 млн електронних рецептів, що дозволяє понад 3 млн пацієнтів щорічно отримувати безоплатно або з мінімальною співплатою ЛЗ. За даними МОЗ України встановлено, що спостерігається позитивна динаміка фінансової підтримки з боку держави цієї програми. Так, середній розмір реімбурсації вартості відпущених ЛЗ та МВ зріс у 2024 р. майже на 15 % порівняно з 2021 р. [18].

У контексті реалізації ЦСР 3.4 електронна система ОЗ виступає ключовим інструментом цифрової трансформації ОЗ, орієнтованої на сталий розвиток, доступність, якість і прозорість медичної та ФД. Запровадження цифрових інструментів, зокрема електронного рецепта, забезпечило низку важливих переваг, зокрема: підвищення рівня ефективності надання ФП; запобігання дублюванню та зловживанням під час призначення ЛЗ; формування пацієнтоорієнтованого підходу, що забезпечує безперервність ведення пацієнта; оптимізацію управлінських рішень завдяки аналітичній обробці статистичних даних; посилення контролю за якістю надання медичних і фармацевтичних послуг та ефективністю використання державних коштів [19]. Отже, можна стверджувати, що електронна система ОЗ сприяє більш ефективному досягненню завдань ЦСР 3.4, спрямованих на зменшення тягаря НІЗ, поліпшення якості життя населення та розвиток сучасної, прозорої системи ОЗ.

У сучасній моделі інтегрованої ОЗ фармацевтичний сектор дедалі активніше залучається до реалізації скринінгових ініціатив і підтримки первинної медичної допомоги, особливо у профілактиці та ранньому виявленню НІЗ. Зазначений підхід є невід'ємною складовою політики, орієнтованої на досягнення ЦСР 3.4. Так, скринінгові заходи передбачають участь фармацевтів у вимірюванні артеріального тиску, індексу маси тіла, а також у виявленні факторів ризику НІЗ. Також фармацевтичні працівники відіграють важливу роль у підвищенні прихильності до лікування та первинній профілактиці, здійснюючи консультування, раннє виявлення порушень і скеровуючи пацієнтів до лікаря. Участь фармацевтів у скринінгу особливо важлива для розширення доступу до профілактичних послуг, зокрема у сільській місцевості [19].

Формуванню у населення обізнаності щодо раціонального використання ЛЗ, профілактики захворювань та підвищення рівня фармацевтичної грамотності сприяють інформаційно освітні кампанії у СФЗН, які становлять систематизовану діяльність. Такі кампанії виступають важливим компонентом державної політики ОЗ, зокрема у контексті протидії НІЗ та досягнення ЦСР 3.4. Так, у межах національних стратегій та за участі ЦГЗ, МОЗ України, закладів

вищої освіти фармацевтичної спрямованості, неурядових організацій реалізуються кампанії, які охоплюють такі основні напрями: підвищення рівня поінформованості населення щодо належного зберігання, використання та утилізації ЛЗ; протидія невідповідальному самолікуванню та просування принципів раціональної фармакотерапії; роз'яснення механізму реімбурсації та умов участі в програмі «Доступні ліки»; популяризація послуг фармацевтичної опіки; залучення фармацевтичних працівників до комунікації зі споживачами у межах кампаній громадського здоров'я; формування критичного мислення у громадян в ухваленні рішень щодо застосування безрецептурних ЛЗ [20].

За результатами аналізу можна стверджувати, що державна політика України щодо подолання НІЗ формується відповідно до ЦСР 3 і має комплексний характер, поєднуючи медико-фармацевтичні, економічні, цифрові та освітні інструменти. На нашу думку, подальша ефективність цієї політики значною мірою залежить від забезпечення належного та сталого фінансування системи ОЗ, міжсекторальної взаємодії, а також збереження активної підтримки з боку міжнародних партнерів.

Актуальною проблемою системи ОЗ, особливо в умовах воєнних дій, міграції та недостатнього рівня імунізації населення країни залишаються інфекційні захворювання, зокрема туберкульоз (ТБ), ВІЛ/СНІД, вірусний гепатит (ВГ). На підставі аналізу змісту та завдань ЦСР 3 нами узагальнено основні напрями її реалізації у подоланні інфекційних захворювань, які наведено у табл. 2. Напрями сформовано з урахуванням відповідних оперативних цілей, що охоплюють основні елементи ефективної протидії інфекційним захворюванням. Слід зазначити, що кожен із напрямів має комплексний медико-соціальний результат, спрямований не лише на зменшення рівня захворюваності та передчасної смертності, а й на формування стійкої та справедливої державної політики ОЗ. Особливу увагу приділено забезпеченню рівного доступу всіх верств населення до медичної і ФД та підвищення рівня соціально-економічної доступності основних ЛЗ, що є критично важливим у контексті національних викликів. Так, для кожного напрямку визначено не лише очікувані результати, а й конкретні приклади реалізації в Україні, що демонструють запровадження положень ЦСР 3 в умовах функціонування системи ОЗ.

Зокрема серед основних досягнень слід відзначити: запровадження електронного рецепта на антибактеріальні ЛЗ як інструменту боротьби з антибіотикорезистентністю, проведення вакцинації в аптеках, централізовані і децентралізовані закупівлі ЛЗ, укладання договорів керованого доступу; запровадження оцінки медичних технологій.

**Основні напрями реалізації ЦСР 3 за оперативними цілями
для подолання інфекційних захворювань**

Цілі	Напрямок реалізації	Характеристика напрямку	Очікувані результати (індикатори ефективності)	Реалізація в Україні
3.3	Доступ до діагностики, лікування і профілактики	Раннє виявлення, якісне лікування, безоплатна медична і ФД	зниження захворюваності та смертності; своєчасне виявлення інфекцій; зменшення кількості ускладнень.	програми тестування та лікування ВІЛ, ТБ, ВГ; безкоштовна медична і ФД у межах ПМГ.
3.3, 3.b	Вакцинація	Масове охоплення щепленнями	формування колективного імунітету; зменшення кількості спалахів інфекцій; зниження показників дитячої смертності.	Національний календар щеплень; Національна кампанія вакцинації проти COVID-19; вакцинація в аптечних закладах;
3.d	Контроль за резистентними формами інфекцій	Лікування складних форм інфекційних захворювань, протидія антибіотикорезистентності	зниження показників поширеності мультирезистентного ТБ; ефективне лікування важких випадків; запобігання глобальним загрозам антибіотикорезистентності.	протоколи з лікування мультирезистентного ТБ; участь у проєктах ВООЗ щодо антибіотикорезистентності; е-рецепти на антибіотикальні ЛЗ для системного застосування.
3.8	Рівний доступ до медичної допомоги і ФД	Надання медичної допомоги та ФД незалежно від статусу чи місця проживання	зменшення нерівності у доступі до медичної та ФД; охоплення вразливих груп населення; підвищення ефективності системи ОЗ.	електронна система напрямлень eHealth; запровадження телемедицини через eHealth; запровадження електронної роздрібної торгівлі ЛЗ.
3.d	Системи епідеміологічного нагляду та реагування на епідемії, пандемії	Виявлення нових випадків, контроль поширення	запобігання епідеміям, пандеміям; ефективний контроль за інфекційними захворюваннями.	функціонування електронної системи епідеміологічного нагляду; розвиток ЦГЗ.
3.b, 3.d	Міжнародне партнерство та координація дій	Співпраця з міжнародними організаціями, партнерське фінансування	обмін досвідом та ресурсами; розширення доступу до інноваційних технологій; підтримка системи ОЗ у кризових ситуаціях.	спільні проєкти з ВООЗ, ЮНІСЕФ, Глобальним фондом; гуманітарна допомога.
3.b	Підвищення рівня доступності основних ЛЗ	Забезпечення основними ЛЗ відповідно до обґрунтованих потреб	безперервне лікування ВІЛ, ТБ, ВГ; зниження фінансового навантаження на пацієнтів; поліпшення якості життя хворих.	запровадження публічних закупівель ЛЗ та МВ; закупівля ЛЗ за договорами керованого доступу; запровадження оцінки медичних технологій.

Висновки.

1. Результати проведеного аналізу показали, що в Україні реалізуються важливі ініціативи, спрямовані на подолання як НІЗ, так і інфекційних захворювань. Зокрема системне впровадження Національного плану дій щодо НІЗ, розвиток електронної системи ОЗ, розширення програми реімбурсації, залучення АЗ до первинного скринінгу, а також масштабні інформаційно просвітницькі кампанії демонструють прагнення до формування пацієнтоорієнтованої та профілактичної моделі ОЗ.

2. Визначено, що у боротьбі з інфекційними захворюваннями державна політика також інтегрує ключові напрями глобальних стратегій, включаючи вакцинацію, протидію антибіотикорезистентності, зміцнення епідеміологічного нагляду, міжнародне партнерство та доступ і доступність до основних ЛЗ.

3. Узагальнення основних напрямів реалізації ЦСР 3 в Україні свідчить про системну інтеграцію глобальних підходів до подолання інфекційних захворювань на національному рівні. З усіх пріоритетів особливої уваги потребує протидія ТБ як соціально значущому захворюванню, що залишається серйозною проблемою системи ОЗ, особливо в умовах воєнного стану, внутрішнього переміщення населення та зростання вразливості окремих груп.

Список використаних джерел.

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 24.04.2026).

2. Global Health and Health Policy / World Health Organization. Geneva : WHO, 2020. 75 p. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016079> (Date of access: 25.03.2026).

3. Про затвердження Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на 2023–2030 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.02.2023 р. № 88-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2023-p#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

4. Health system governance: A toolkit for strengthening health systems / World Organization. Geneva : WHO, 2020. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/97839240038927> (Date of access: 31.03.2026).

5. Volkova A. Study of approaches to the assessment of pharmaceutical care in a social-effective system of the pharmaceutical providing. Perspective Trends In Scientific Research – 2015 : materials of International Scientific And Practical

Conference, October, 17-22, Bratislava, Slovak Republic. Kiev, 2015. Vol. 2. P. 105–106.

6. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development / United Nations. New York : United Nations, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Date of access: 25.03.2026).

7. Health in 2030: SDG 3 – Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages / World Health Organization. Geneva : WHO, 2015. URL: <https://www.who.int/sdg/targets/en/> (Date of access: 11.04.2026).

8. Центр громадського здоров'я МОЗ України : офіційний сайт. URL: <https://phc.org.ua> (дата звернення: 29.03.2026).

9. Центр громадського здоров'я. Звіт про виконання заходів з профілактики неінфекційних захворювань / Міністерство охорони здоров'я України. Київ : МОЗ України, 2023. URL: <https://moz.gov.ua> (дата звернення: 24.04.2026).

10. The use of complex marketing analysis and QSPR methodology for the necessity of a drug development grounding for the treatment of type 2 diabetes mellitus with increased bioavailability / I. Kovalevska et al. Pharmacia. 2022. Vol. 69(2). P. 303 310. DOI: 10.3897/pharmacia.69.e79179.

11. Деякі питання реімбурсації лікарських засобів та медичних виробів за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2021-п#Text> (дата звернення: 31.04.2026).

12. Про електронну систему охорони здоров'я : Закон України від 07.12.2017 р. № 2206-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text> (дата звернення: 14.04.2026).

13. Про затвердження Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2018-р#Text> (дата звернення: 24.04.2026).

14. Про затвердження Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2022 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-р#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

15. Health system governance: A toolkit for strengthening health systems / World Organization. Geneva : WHO, 2020. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/97839240038927> (Date of access: 31.03.2026).

16. Noncommunicable diseases: key facts / World Health Organization. Geneva : WHO, 2023. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases> (Date of access: 21.04.2026).

17. Щорічний звіт про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2022 рік / МОЗ України. Київ : 2023. URL: <https://gclnk.com/ltYQGaup> (дата звернення: 19.03.2026).

18. Національна служба здоров'я України. Результати реалізації програми «Доступні ліки» за 9 місяців 2024 року. НСЗУ. URL: <https://nszu.gov.ua> (дата звернення: 25.03.2026).

19. Beating non-communicable diseases in the community: The contribution of pharmacists / International Pharmaceutical Federation (FIP). The Hague : FIP, 2019. 134 p. URL: <https://www.fip.org/files/content/publications/2019/beating-ncds-in-the-community-the-contribution-of-pharmacists.pdf> (Date of access: 12.04.2026).

20. Обізнаність, ставлення і поведінка щодо неінфекційних захворювань в Україні у 2022 році : аналіт. звіт / Центр громадського здоров'я МОЗ України. Київ : Центр громадського здоров'я МОЗ України, 2022. 42 с.